

3. Karta Nauczyciela <https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=2> (дата звернення 08.03.2024).

4. Oferta doskonalenia 2023/2024 https://www.wombb.edu.pl/?page_id=8194 (дата звернення 08.03.2024).

*Анастасія РАДОВЕНЧИК,
здобувач третього (доктор філософії) рівня вищої освіти
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
м. Ізмаїл, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ - ПЕРШОКУРСНИКІВ В АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

В основі адаптації за допомогою психолого-педагогічної підтримки особистості лежить усунення протиріччя між вимогами, що висуваються умовами нового середовища, та готовністю особистості до них на основі попереднього досвіду. Вирішення цих протиріч здійснюється шляхом перебудови діяльності та поведінки особистості, а також регулюючого впливу навчаючих на процес взаємодії особистості та середовища, що зумовлює динаміку процесу адаптації. Слід зазначити, що адаптація студентів до умов вищого навчального закладу виступає у контексті психолого-педагогічної підтримки як одна з ліній їх розвитку та передбачає підтримку способів її здійснення – саморозвиток особистості в її особистісному та професійному аспекті. При цьому адаптація як психологічна увімкненість особистості у соціальне та професійне середовище відбувається в міру того, як дане середовище виявляється сферою реалізації життєвих планів, потреб та прагнень особистості, а індивід розкривається у спільності як особистість та індивідуальність [1, с. 190-195]. Однак пасивна адаптація, заснована на принципі гомеостазу, забезпечує лише зовнішній комфорт та не веде до розкриття особистісного потенціалу, тому необхідно стимулювання активної адаптації, що передбачає розширення поля

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм” діяльності та свідомості особистості [1, с. 190-195], що є передумовою реалізації закладеного потенціалу.

Для детального розгляду проблеми підтримки студентів в умовах молодших курсів закладу вищої освіти в період їх адаптації спочатку необхідно розкрити специфіку всіх її елементів.

Середовище підтримки студентів постає як освітня система закладу вищої освіти загалом, що характеризується як структурними, так і функціональними компонентами.

Важлива роль цієї ситуації відводиться підтримуваному елементу. У ролі такого елемента можуть виступати студент, або студентська група або мікрогрупа, не обов'язково пов'язана навчальними рамками.

Підтримуюча ситуація викликана новизною, позитивністю та оптимальністю самої діяльності та умов, у яких вона протікає.

Підтримуюча потреба може бути усвідомлена студентом чи ні. В останньому випадку студент, бачачи, що самостійні та колишні способи діяльності та поведінки вже неможливі, шукає підтримки стихійно, методом проб та помилок, внаслідок чого адаптація протікає повільно та з значними труднощами. Задовольнити цю потребу студента може на двох рівнях: на рівні закладу вищої освіти, в якому створюються необхідні зовнішні умови реалізації підтримуючої потреби, та на рівні особистості, коли ця потреба стає рушійною силою самовиховання та саморозвитку особистості.

Ціль підтримки – формування ситуації розвитку особистості студента як суб'єкта власного життя, здатного протистояти виникаючим труднощам та самостійно вирішувати життєві проблеми. З цих позицій підтримка студентів постає як процес, що результуючий себе актами самодетермінації, самопокладання та саморозвитку особистості. Таким чином, підтримка ставить своїм завданням сприяння студенту в оптимальній зміні його стосунків до соціального оточення та особистості.

Процес адаптації у контексті психолого-педагогічної підтримки – це певна спільна зміна суб'єкта та адаптогенної ситуації через заломлення їх у будь-якій

діяльності, поступове накопичення цих змін у цілях досягнення оптимального співвідношення між ними [2, с. 39–41].

Як механізми підтримки, в руслі теоретичних досліджень системи механізмів психолого-педагогічної підтримки, слід виділити чотири її складові: емоційна підтримка та психологічні механізми – ідентифікація, інтерналізація, інтеріоризація.

Емоційна підтримка для суб'єкта постає як форма прийняття його підтримуючим та групою; визнання його особистісною та людською цінності та значущості; самостійності, індивідуальності та права відрізнятись від інших. Значення емоційної підтримки у тому, що завдяки їй, створюється атмосфера взаємної зацікавленості, довіри та взаєморозуміння, але це, своєю чергою, стає передумовою подолання захисних механізмів, тривоги і страху.

Психологічні механізми відбивають глибший рівень змін у системі відносин особистості, забезпечуючи розвиток духовної моральності. Вони виступають як наслідок контакту індивіда, в основі якого етнічні аспекти взаємодії [1, с. 190-195].

Все вищезазначене дозволяє орієнтувати психолого-педагогічну підтримку на пошук шляхів побудови такої системи допомоги студентам, яка б повною мірою сприяла вирішенню завдань розвитку у юнацькому віці.

Основними умовами ефективності психолого-педагогічної підтримки в організаційному плані виступають: її системність та цілеспрямованість; полісуб'єктність та особистісна орієнтованість на формування ситуації розвитку особистості; спрямованість психолого-педагогічної підтримки на персоналізацію студентів та осіб, які здобувають освіту [2, с. 39–41].

В цілому, описана нами своєрідність підтримки процесу адаптації як специфічний момент у розвитку та становленні особистості студента має особливе значення. По-перше, оскільки під час адаптації важливо дати правильну орієнтацію у системі поведінки. Бо така орієнтація надовго визначає «обличчя» студента, долю його розвитку. По-друге, тому що в ході цього

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм”

процесу відбувається найважливіша подія: формується соціально-психологічна спільність студентського колективу.

Оскільки провідною умовою ефективності процесу адаптації, як визначено нами раніше, є цілеспрямоване педагогічне управління цим процесом, воно також передбачає свідоме і послідовне забезпечення переходу від однієї стадії розвитку особистісних відносин і цінностей до іншої, більш досконалої. Тому педагогічно доцільно визначити критерії та показники, за допомогою яких можна було б заміряти ефективність процесу особистісної адаптації в умовах психолого-педагогічної підтримки студентів ЗВО. Ряд авторів виділяють три основні групи критеріїв адаптованості особистості: що належать до суб'єкта (самооцінка, задоволеність, орієнтованість); що належать до суб'єкта та опосередковані діяльністю, тобто існуючі та поза ним (продуктивність, працездатність, поведінка в колективі); не належать суб'єкту, опосередковано відбивають результати (професійне зростання, зміна соціального статусу).

Йдеться про те, що грамотна та цілеспрямована організація психолого-педагогічної підтримки студентів у період їх адаптації має сприяти якісним змінам у структурі їх особистості та моделях поведінки у новій ситуації, враховують модернізацію освіти [2, с. 39–41].

На першому курсі найбільш важливими якісними новоутвореннями студентів у результаті систематичної психолого-педагогічної підтримки є: набуття почуття тотожності та цілісності (ідентичності) з контингентом студентів цієї групи, вузу, спеціальності; усвідомлення нової якості своєї соціальної позиції; збереження почуття власної гідності; прагнення закріпитися та розвиватися у цій новій собі позиції; прагнення досягти перших успіхів, що підтверджують нову, вищу позицію; інтерес та старанність у виконанні навчальної та іншої роботи у стінах вузу; розвиток готовності до життєвого самовизначення, що передбачає досить високий рівень розвитку ціннісних уявлень, вольової сфери, самостійності та відповідальності; різноманіття навчальних та позанавчальних інтересів.

На старших курсах основними показниками ефективності підтримки є: оволодіння нормами та функціями майбутньої професійної діяльності; прийняття особистістю цілей, цінностей та зразків дій та поведінки, що характеризують ту чи іншу професійну групу загалом.

Як узагальнений позитивний результат адаптації студента - успішна адаптація виявляється в активному творчому пристосуванні студентів до умов вищої школи, процесі якого вони формуються навички й уміння у створенні розумової діяльності, позитивне ставлення до обраної професії, раціональний колективний та особистий режим праці, дозвілля та побуту, система самоосвіти та самовиховання професійно значущих якостей особистості.

Таким чином, процес встановлення за допомогою підтримки оптимальної відповідності особистості студента та вимог вищого навчального заклади в ході здійснення навчальної діяльності дозволяє задовольнити та реалізувати пов'язані з нею значущі цілі, забезпечуючи, водночас, відповідність до психічної діяльності вимогам навчання. А сама адаптація постає у разі як зміна, дбайлива перебудова психіки індивіда під впливом змодельованих чинників середовища, як процес ломки старого та встановлення нового динамічного стереотипу – стійкої системи тимчасових нервових зв'язків. Останні забезпечують, своєю чергою, певну інтенсивність і послідовність реакцій організму та психіки зміну зовнішніх і внутрішніх впливів і здійснюються як цілісна діяльність великих півкуль головного мозку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Візавер В. А. Вплив адаптації та переживань на здоров'я студентів-першокурсників в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 3. 2023. С.190-195.
2. Ковальчук Н. В., Довгопол Е. П. Проблема формування здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія №

„Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм”

15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб.наук. праць / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 2 (96). С. 39–41.

***Наталія ГОЛІШЕНКО,**
викладач філологічних дисциплін,
„Хортицька національна навчально-
реабілітаційна академія” Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя, Україна*

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Проблема теоретичного та практичного втілення концепції розвитку емоційного інтелекту в освітньому процесі є актуальною в контексті сучасних тенденцій педагогіки. Стосується це методики викладання як у початковій школі, так і у вищій. Вміння емпатувати, переживати емоції належить до важливих компетентностей, котрі має сформувати у здобувача освіти навчальний заклад, прагнучи відповідати сучасним стандартам та викликам часу.

Навчальні дисципліни філологічного спрямування є надзвичайно плідним підґрунтям для розвитку емоційного інтелекту. Звернімося до теоретичних аспектів поняття „емоційний інтелект”.

Емоційний інтелект (англ. Emotional intelligence) – це здатність людини орієнтуватися в емоційній сфері людського життя, фактично – це вміння усвідомлювати, впливати та коригувати власні емоції, розуміти інших людей з метою покращення навичок спілкування та побудови гармонійних стосунків. Посилення уваги у сучасній педагогічній науці до поняття «емоційний інтелект» є цілком логічним та обґрунтованим. Викликом сьогодення є необхідність осмислення проблеми зв'язку розуму та емоцій. Саме розвиток